

К 7/Ч 74

120000868346

РОИТЕЛНИТЕ МАТЕРИАЛИ

АГОУСТРОЙСТВО

СЪВЕТ

СТВОТО И СТРОИТЕЛНАТА

ДИМИТРОВСКИ КОМУНИСТИЧЕСКИ МЛАДЕЖКИ СЪЮЗ

СЪЮЗ НА АРХИТЕКТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

НАУЧНО — ТЕХНИЧЕСКИ СЪЮЗ ПО СТРОИТЕЛСТВОТО

Ч Е С Т В У В А Н Е

180 годишнината от
рождението на

МАЙСТОР КОЛЮ ФИЧЕТО

големият архитект и
строител от епохата на
българското Възраждане

№ 444

1800—1980

Паметникът на Колю Фичето в край Бяла

Навършва се 180-та годишнина от рождението на майстор **Колю Фичето**, един от най-скромните дейци от епохата на българското Възраждане. Със своята изключително разнообразна и продуктивна творческа дейност, той е оставил в наследство върхни постижения за своето време на монументалната култова и обществена архитектура, които и днес будят възхищение.

Сведенията за живота и личността на майстор **Колю Фичето** са най-оскъдни и носят повече характер на легенди около неговото име и дейност.

Той е роден през 1800 година в Дряново и умира през 1881 година в Търново на 81 годишна възраст, пет години след освобождението на България от османско владичество. Останал сирак, без баща на три години, той започва на десетата си годишна възраст да учи занаят при тревненските майстори. На седемнадесет години научава от майстори албанци да обработва камъка, а по-късно усвоява строежа на църкви и мостове при брациговските майстори. Скоро разбира, че в родното си място няма условия за по-богата и разнообразна строителна дейност. През 1830 година се премества от Дряново в Търново заедно със своето семейство, гдето остава да живее до края на живота си.

Колю Фичето още в младата си възраст, като чирак и по-късно калфа, проявява изключителна любознателност към всичко, което е свързано със

строителството и архитектурата. Обиколил страната с майсторите, при които е работил, ходил с тях в Румъния и стигнал до Цариград, той вижда, научава много и получава голям опит в занаята си.

Бавно, системно и целенасочено **Колю Фичето** се запознава с тънкостите на строителното и архи-

Велико Търново — Преображенският манастир

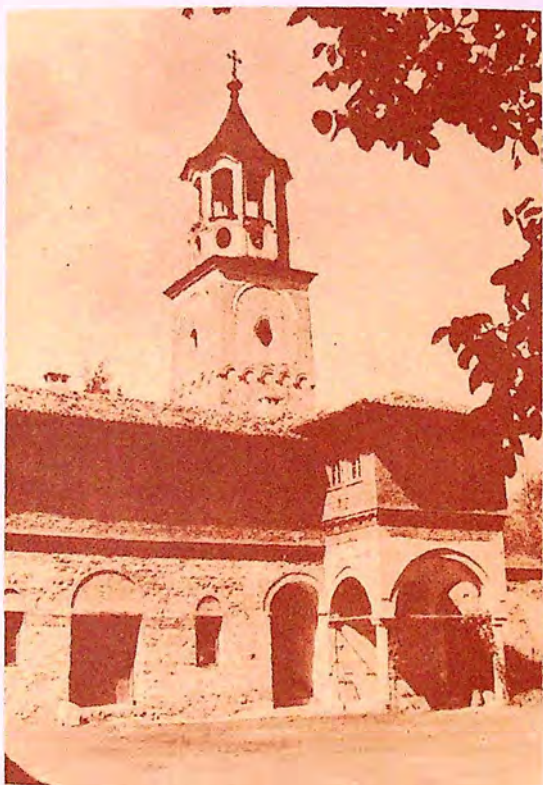
тектурно изкуство, като същевременно култивира у себе си естетическо чувство и разбиране, които са го ръководили по-късно при различни строежи.

Той още като калфа си създал име на талантлив строител, а когато на 36-та си годишна възраст препасва почетната престилка на майстор, вече е търсен за съвети и за изпълнение на различни строежи не само от българското население, но и от официалната турска власт.

През 1825 г. игуменът Зотик възложил възобновяването на занемарения **Преображенски манастир** на майстор **Димитър Софиянлията**, който взима за помощник при строежа младия калфа **Колю Фичето**. Не след дълго, майстор **Димитър**, заподозрян в революционна дейност срещу държавата, бива осъден на смърт и обесен в Търново. Тогава **Колю Фичето** поема обновяването на манастира. Смъртна опасност от съмнения на турската власт за съучастие с майстор **Димитър** е лежала върху него, но той не бяга — повелята на времето, съзнанието за дълг и дадената дума го задържат да довърши започнатия строеж. Той се справя успешно с тази извънредно трудна за него задача. И тук, особено при изгражда-

не на църковната камбанария, се долавя вече самобитното творчество на големия архитект-новатор и сръчния майстор-строител — той решава една от най-сложните архитектурни задачи в църковното и манастирско строителство: за мястото на камбанарията, с оглед тя да не увреди на дворното пространство; за нейния обем и височина, за да се постигне хармонично уравнивяване с непосредствената жизнена среда от църквата, манастирските крила и околната природа; за архитектурната форма на камбанарията; като отражение на конкретната действителност за своето време. Решението е просто и ясно: камбанарията е въздигната в западното крило в ос на църквата; сравнително малката ѝ височина от 18 метра е уравнивявана с църквата и манастирските сгради, като не влиза в конфликт с мощните скални откоси; византийското кубе, като символ на непокла-

Плаковският манастир 1845 г.

тимост и на омразното гръцко духовенство е заменено с ажурен завършек, раздвижен корниз и шатров покрив. Така майсторът е създал един от най-живописните акценти в непосредствената жизнена среда и околна природа.

По друг начин постъпва майстор **Колю Фичето**, когато двадесет години по-късно, през 1845 година, обновява **Плаковския манастир**, който почти се губи всред гъсто залесената хълмиста местност. Изправен пред същата задача — за мястото, височината и архитектурата на камбанарията — майсторът бързо се съобразява с околната среда от трите двуетажни манастирски крила, с големия открит манастирски двор с малка църквица по средата и с близката и далечна природа: издига в ос на църквичата, масивно изградена с обработен камък църковна камбанария на 28 м. височина, вгражда я отчасти в южното манастирско крило, за да намали визуално височината ѝ откъм двора и я увенчава с вълнообразен корниз и шатров покрив. По този начин тежината на каменното тяло се убива и камбанарията стройно се издига нагоре, като се свързва в художествено единство с ниските манастирски крила и малка църквица. Погледната извън манастира и отдалеч, камбанарията маркира мястото на манастира, като се издига над залесените хълмове и се откроява в синевината на далечните планини.

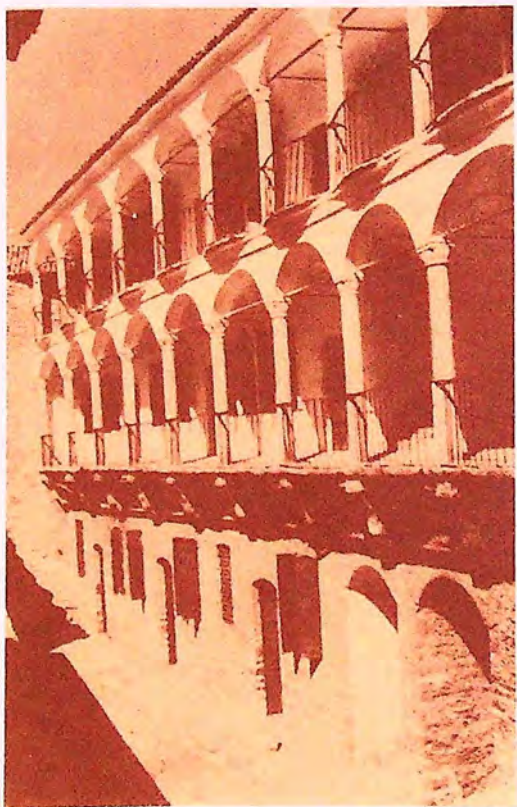
В следващите няколко години майстор **Колю Фичето** погълнат в работа дълбоко осъзнава, че с архитектурното си изкуство трябва да допринася за успеха на борбата, която народът води за извоюване на националните си и граждански права и свободата си. Тогава у него покрай естетата се изявява и родолюбивостта. Затова, когато през 1858 година той започва строежа на т. нар. по-късно **Николи хан** на **Самоводенския пазар** в **Търново**, у него възниква творческият замисъл: да използва случая от този чисто конструктивен утилитарен строеж за складиране стоките на богатия търговец хаджи **Николи Минчев**, да създаде представителна сграда, с лице към града и с архитектура, която да се вижда от всички, от свои и от чужденци, да буди тяхното възхищение и повдига самочувствието у българина. То ще укрепва силите му в подетата борба. Така грубата практическа функция на този масивен строеж се губи в ритъма на колонките и във вълнообразния парапет на една живописна ажурена фасада.

Годишите се редят. Майстор **Колю Фичето** има зад себе си поуката и опита от най-разнообразни строежи: манастири, църкви, ханища, жилища, мостове и др. Неговото име, като талантлив архитект, строител, организатор, ръководител и „майстор в

еснафа“ става известно из цялата страна — той е зачитан от всички и е обграден от любовта на народа и вниманието на османската власт.

В началото на 1865 г. гражданството на Свищов му възлага да изгради всред градския площад голяма и красива църква, посветена на „Света Троица“. Към края на годината Мидхад паша — управителят на Дунавската област, известният реформатор в османската държава, му възлага да построи мост на р. Янтра при с. Бяла, в отговор на неговия майсторски обет: „Ако не го построя за 700 хиляди гроша, вземете ми главата“. Майсторът за момент не се поколебава да се заеме с тези два големи и трудни за изпълнение строежи. Той е сигурен в работата си, защото има съзнанието какво знае и какво може. Сега наново му

Велико Търново — Николи хан

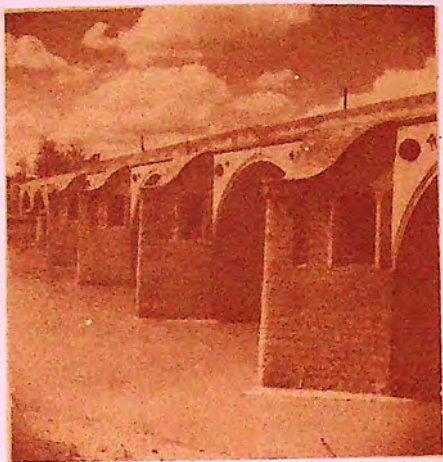
Свищов — Църквата „Св. Троица“

се отдава случая, чрез изкуството си и творческото дарование да утвърди превъзходството на българина пред чуждия елемент и да укрепи националното му съзнание. И той успява да изгради в продължение на две години единия и другия обект.

Мощният обем на църквата „Св. Троица“ е освежен от живописния характер на една фасадна композиция от редуващи се стройни полуколонки, свързани с фриз от арки, над които вълнообразния корниз е логичен завършек на монументалното тяло на църквата. При освещаването ѝ едно повишено чувство споява народа в радостно преживяване. Даже официалната власт е присъствувала със свои висши чиновници и с един полк войска за по-голяма тържественост и за да отдаде почит на нейните създатели.

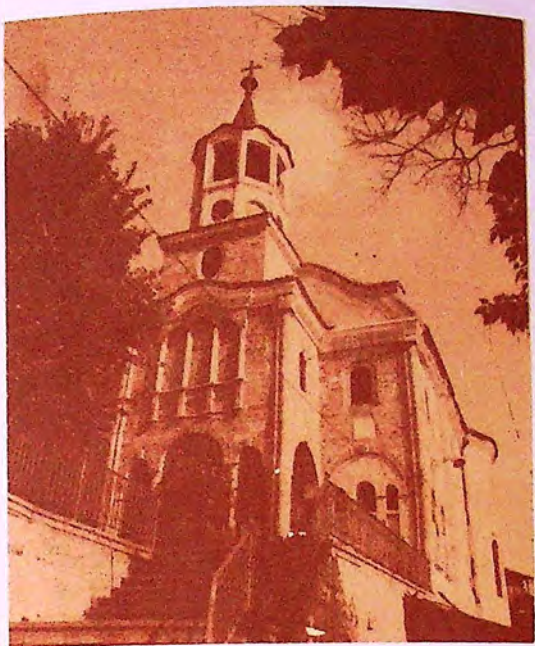
С повишено самочувствие майсторът се връща на строежа на **Беленския мост**. Там работата кипи и грамадните каменни устои, върху които ще стъпят 14-те свода на 276 метра дългия мост, стремглаво се издигат във височина: върху тях пада архитектурния акцент, който заедно с двата свода от ляво и от дясно е мотивът на ритмичното съзвучие на общата мостова композиция. С дълбок жлеб е омекотен

острия ръб на устоя срещу течението, който завършва със скулптурни фигури на нимфа, лебед, лъв и грифон — символизиращи реката Янтра, леката сводова конструкция, българския народ и здравината на моста. Тук майстор **Колю Фичето** се проявява като истински архитект-конструктор и същевременно като

Мостът над р. Янтра край град Бяла

Велико Търново — Църквата „Св. Константин и Елена“

художник-скулптор със силно творческо въображение. Това е първият случай у нас на синтез между изкуствата, респ. между архитектурата и скулптурата в едно утилитарно инженерно съоръжение. На тържеството при освещаване на моста присъства и Мидхад паша. Той е възхитен от делото на майстора, награждава го от името на султана с ордена „Меджидие“, подарява му 50 000 гроша и място в Търново. Големият унгарски историк и географ **Феликс Каниц** отбелязва в пътеписите си: „... мостът може да се нарече най-съвършената нова хидротехническа постройка в Турция, която може да прави чест на видни европейски техники“.

Когато майсторът навлиза в седмото си десетилетие, нему е възложено (1872 г.) да построи голяма църква „Св. Константин и Елена“ в Търново, между две улици на различни нива поради извънредно стръмния терен. Задачата е особено трудна и затова допада на майстора. Той изравнява терена във формата на малка площадка между горната и долната улица и ги свързва с широки открити

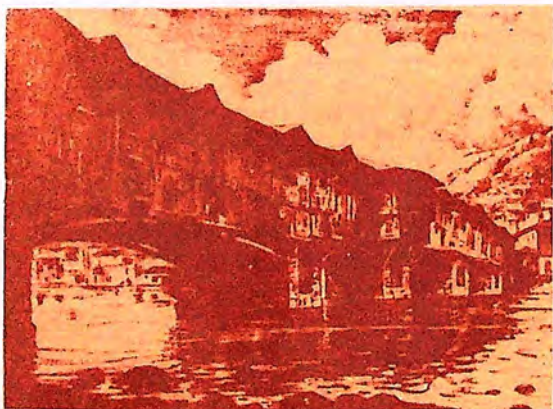
каменни стълбища. Всред площадката издига църквата, която с умело проведената комуникация на стръмния градски терен, с естествената, художествено осъществена органическа връзка между различните по предназначение и по обем тела — на камбанарията и на църквата — и с живописната си монументална архитектура е една от най-ценните творби на майстора.

Една от най-оригиналните и самобитни творби на майстор **Колю Фичето** и при това последна, е **Ловчанският дървен покрит мост** на р. Осъм (1864 г.), с 64-тех дюкянчета по продължение от двете страни на моста. Той е естествено продължение на главната пазарна улица, като се запази нейният търговски и строително-архитектурен характер. С топлотата на дървената си структура и разнообразието на жизнената околна среда, мостът е живописен акцент в градския организъм.

Полувековната строителна, градоустройствена и архитектурна дейност на майстор **Колю Фичето** показва неговите характерни самобитни постижения, които говорят за голямото майсторство, за силата на въображението и за нравствената подкладка на творчеството му. До такива постижения може да достигне изключително надарената личност, каквато безспорно е бил майстор **Колю Фичето**, с ярко изявен творчески почерк във всяка своя творба. Той се опира на миналото, като е знаел кога, какво и как да вземе от него, за да го претвори в съвремението и го остави на бъдещите поколения.

Неговите последователи и целокупният български народ, достойно оценяват и почитат делото му.

Ловеч — Покритият дървен мост

Дряново — Музей „Колю Фичето“

Това намира израз, като на негово име бе изграден музей в родния му град Дряново, а в негова чест бяха издигнати паметници непосредствено до моста при Бяла, в Дряново и Велико Търново. На негово име бяха учредени и редица обществени и държавни награди. Така делото на **майстор Колю Фичето** ще бъде отбелязано в едни от най-светлите страници на историята на българската архитектура и строителство.

април, 1980

з.д.к. проф. арх. Георги Стойков

Регионална библиотека
"Любен Каравелов"

120000868346

148290

